

DRĂDEA-MARE (NAGYVÁRAD)
22 Ianuarie st. v.
3 Februarie st. n.

Ese în fie-care duminică.
Redacțiunea în
Közép-utca nr. 395.

Nr. 4.

ANUL XX.
1884.

Prețul pe un an 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$ de an 5 fl.; pe $\frac{1}{4}$
de an 2 fl. 70 cr.
Pentru România pe an 25 lei.

Correspondință între dñii V. Alecsandri și A. Hurmuzachi.

II.

Cernăuți 27 mart. (8 april) 1865.

Iubite Vasilică!

Îți mai scriu pentru a-ți spune, ce mare mulțămire am avut alaltă eri joi seara, — am încheiat definitiv stațiunea teatrului, carele după dorința abonaților a trebuit să mai deie doue represintări, și a încheiat-o aducându-ți totă seara un omagiu lung de 5 ore și plin de veselă bucurie, precum și de sinceră și căldurosă recunoștință a geniului teu. Toți, dară eu în deosebit sunt și am fost cât se poate de fericit de acest succes atât de mare și deplin.

Cum vești din afișul alăturat, mi-am invins în urma urmelor toate îndoielele și am pus a se juca „Proverbul” teu. Nu o făcusem mai curând, curat de frică, nu atât în privirea esecutării, ci mai mult în privirea publicului; pentru judecata, simțul de drept și gustul bun al acestuia — a mulțimii — cine poate garanta cu totă liniștea și siguranța? Me temeam mai cu seamă dar de tine, că pentru nimic în lume n’as fi voit a-ți espune cumva piesa. Totuș din alta parte imi părea pră reu ca asta delicată și minunată piesă să remaie necunoscută aici, și etă de ce, după multă cumpenire și cercetare, în fine m’am hotărât a o da. Și am nespusa mulțămire a te însciință, că am făcut bine, că am reportat un succes deplin, să dic, un triumf.

Înțelegi îndată, că am avut a me bucura în deosebit de public, a căruia judecată bună s’a constatat pe deplin. Am umblat peste tot locul, am pus urechia pretotindene, am întrebat direct și indirect pe toți, odată și de dece ori, și am auzit numai o singură opiniune, espresiunea celei mai vii și frumoșe plăceri.

Dacă am întrebat, cum spun, pe totă lumea, nu voi să dic prin acesta, că mai aveam nevoie de a o face; am făcut-o pentru mulțămirea mea, ca să mai aud și tot se mai aud și să ved impresiunea și plăcerea făcută și simțită, — că foarte adese-ori, la foarte multe pasagiuri piesa a fost intreruptă de cel mai viu și unanim aplaus.

Să scii dar mai înteu, că „proverbul” a plăcut cât se poate mai mult, că publicul a simțit îndată de pe la început și până la sfârșit totă frumusețea sa, că a știut a prețui și a se uimi de toate florile și schinteile spiritului teu fin și lucitor, ce ai revărsat cu belșug în ea, de toate alusiunile și aplicațiunile atât de nimerite, de toate cugetările nobile și juste, precum și de totă frumusețea, eleganța și delicatețea limbei.

Serios îți spun, că am fost foarte fericit și mulțămît, încât deu, cam simțibil cum sunt, eram cam escitat de atăta bucurie, fericit, dic, de acest deplin succes și de asta bună esperință în privirea gustului și înțelegerii publicului nostru. De mai multe ori am auzit, că asta e cea mai frumoșă piesă, care încă s’a dat asta ernală, o vorbă care în mai multe priviri e de tot adevărată, că așa nobilă și delicată și fină nu am avut. Poți socoti câtă bucurie imi făcea, când auđiam din toate părțile: „Cât de minunat! Ce spirit! Ce limbă!” și de multe ori din partea unor Români și neromâni: „Das ist aber ein schönes Stück! Das ist eine Sprache!”

La Iași aveți mai mult public și prin urmare dar și mai multă înțelgință și anume înțelegere pentru asemenea opuri și piese, — cu totă încredințarea și otărîrea însă îți spun, că mai mare succes nici acolo nu ar pute ave. De n’ai fi cine ești și de ar fi Cernăuții Parisul, atunci nu aș lipsi a-ți spune: „te felicitiez de acest deplin și mare succes!” Mai bine-ți spun curat romănesce, că poți fi deplin mulțămît, vedând că tot faci, scriind pentru teatru, un mare bine acestuia, literaturii și publicului, carele din urmă nu e orb și timp pentru producerile geniului teu, ce scie a judecă și a prețui chiar și pe cele mai fine, că scie a-și ridică gustul ca să-i placă chiar aceste. Etă pentru ce il felicitiez pe acesta, — dar și pe tine tot mai am a te felicită pentru reușirea deplină a dorinței ce ai avut, de a face un început și cu asemenea piese; a respuns teatru și publicul dorinței tale, a nu te împedea în asta privire. Me bucur vedând, că am avut dreptate, când îți scrieam mai deunăzi, că tot ai ală și actori și public și pentru alte genuri de piese.

Encă nu ți-am spus nimic de represintarea piesei. Dar cum ar fi putut plăce atât de mult și ave acel efect, decât asta nu ar fi fost bună!? De Mme Fani nici me ingrigisem și-ți spun pe scurt, că a jucat pe princesa spre a mulțami chiar și a ta proprie și cât mai severă pretensiune — de tot și deplin, cum ai pute-o dori; cu totă înțelegerea, cu totă eleganța, cu tot umorul binevoitor, vorbind cu totă facilitatea (său nesilă), modulând și accentuând limba și tonul după trebuința cuvântului și a ideilor ce avea a rosti și a mai însemnă — toate cu o demnitate afabilă, potrivită unei princese față cu un doctor și amic etc. Totă înfătoșarea, precum și costumul ei, toaleta de casă, de chersoii nu sciu cum se dice, elegantă și convenabilă, pelerul pudruit etc. erau foarte potrivite. Aș dori să o vești în asta piesă, ca să te poți încredință că judec cu totă dreptatea și fără părtinire și totodată că d-ei ți-ar pute jucă roluri fine ca acesta și altele.

O direcțiune bună de teatru ne-ar trebui mai înțeu, atunci s'ar pute culege, alege și formă vr'o câțiva actori pré buni, chiar din cei ce există. (Orașele și guvernul dau subvențiuni, precum și la Botoșani câte 10,000 fr., dară din ambele părți 20,000 fr., acum se invită toate direcțiunile de a face propunerile lor, — ei bine, cine le cunoșce, cine le judecă, cine le alege? Și apoi cine le controlează, le critică, le povățuesce, într'o țără unde publicul cel cult nu e numeros ca aiurea, unde foile publice *bune* lipsesc de loc! etc.)

Etă de ce am idee bună de Vlădicescu și simpatie pentru el, că și asta-dată m'a mulțămît. Lui i plăcușe pré mult piesa și tot me rugă să involesc a se jucă, promițând, că-și va pune tótă silința ca să jöce bine rolul seu; mi se jură, că s'ar ucide pe sine mai bine, decât să strice o piesă de a tale. A făcut dară și el pe doftorul bine, förte bine, dupa judecata tuturor, cele mai multe pasagiuri le-a dis minunat; ici și colo, dară pré rar, a fost póte ceva pré viu, vioiu adecă, in totul însă pré bine; a sciut și la cântarea barcarolei a-și măsură focul și energia, cum se cuvine unui bătrân. Tótă lumea află, că piesa s'a jucat förte bine. Vlădicescu are meritul a fi pus sirguință destulă și luare aminte, că el aminterea nu jöcă nici cum bucuros roluri de bătrâni. (Eră și bine travestit, sur, nu de tot alb, am cerut-o așa, și a fost mai bine, cu plete lungi — ale sale — pudruite etc.)

Am pus piesei numele: „O partidă de concină“, ca să mulțumim și pe aceia, cari se bucură când și titlul e național și pentru a evită un amestec cu barcarola, care s'a cântat de unăđi; pentru asta dar me vei scusa.

Ț-oi trimite tóte piesele innapoi, pentru Barcarola (Concina) te-aș rugă să o tipăresci, de nu mi-ai fi dis, că o vei face împreună cu celelalte.

Un lucru îți spun însă in sinceritate, că am lăsat afară doue linii, acolo unde ăr pocnesci in filologii ardeleni, că se lingușesc și se tărăie pe brânci. De acestia sânt nu numai între ardeleni. Aici nici n'aș fi putut spune acésta. Ș-apoi alusiunea e pré specială; de vei voi s'o lași afară, séu s'o faci mai generală, piesa nu va perde nimic din frumusețea și valörea ei și nu va vătémă fără nevoie o jumătate din Români, toți cei de dincöce, cari aminterea s'ar pute bucură ca și noi, fără rezervă, de ea. Rends-moi cete grațe, iubite Vasilică și nu-i pocni și asta-dată așa de-a dreptul!

Fiind la Iași, te poți incredință in tóte dillele și de demnitatea profesorilor autochtoni; cred că nu ar fi de spriginit nici acestia in ura și lupta lor in contra eterochtonilor; urit lucru in sine.

Și aici avem un ardelean, pe Puminu, are și el paradocsile sale, dar am dori să ne dea Dumneđu o sută ca el; mai multă virtute, mai mult zel, mai multă abnegare nu am vedut; ne plecăm cu respect inaintea lui! Lovit de opt ani de o bôlá nevindecaveră și cât mai crudă, o lărgire a inimei, suferind ca un martir, il veđi lucrând și și tótă nóptea, tărăindu-se cu trăsura la școlă, numai ca să mai póta aduce folos, serviciu causei, căreia s'a inchinat. Ar merită dar un astfel de om să-l rid, să vorbesc cu dispreț de smintéla lui? Și in adevăr că are de aceste, precum — de pildă — sistemul seu ortografic etc.

Lingușitorii și tărăitorii sânt toți de o potrivă de ticăloși, fie de ori unde, și n'avem dar nevoie de a însemná numai pe cei de peste munți. Au vinit și vin și rei de acolo, dar se găsesce și buni. Értă-me acest escurs, judecă-l cu nepărtinire, și cu privire la „Barcarola“, implinesce-mi rugămintea!

Ți voi trimite innapoi tóte piesele.

După „Concina“ s'a mai jucat, după ce se cântase încă „Bucovina“, încă odată „Florin“. L'au ce-

rut cu toții, toți pentru că le-a plăcut, eu pentru acésta și pentru ca să incheiăm teatrul numai cu tine ca să-ți aduc cu tot publicul omagiul meritat. Am fost bine respătit, că am avut mângăerea d'a vedé tot publicul despărțindu-se de teatru cu cea mai bună impresiune. Ne temeam adecă, förte firesce, că după incheierea urmată mai de unăđi, asta-dată efectul ultimei represintări nu ar mai pute fi atât de intensiv, atât de viu și călduros.

Cu ajutorul pieselor tale am reușit a se implini, ce nu mai speram, a fost o séră de teatru förte frumösă, publicul dela început până la sfărșit in cea mai plăcută dispozițiune, destul de mișcat și vioiu, și ultima represintare dar lăsând cel mai bun efect și suvenir. Chiar după „Concină“, al căreia joc se intrerupse förte adese de aplausuri, améndoii actori lure chieați și onorați cu flori, cunune etc. „Bucovina“ a trebuit să se repetésce și in „Florin“ tóte cântările. Asta-dată „Florin“ s'a jucat încă și mai bine, — perfecțiunea are și ea graduri și dar cred lesne, că alții pot jucă asta piesă mai bine, — eu și mulți din noi, cari sântem severi adese pentru un gest, o vorbă reu séu prost disă, ne mulțămim förte bine, cum o dau acestia — și anume acum a treia oră, unde Comino eră și mai puțin găngav, atât numai cât trebuie neapărat pentru efectul mimic și nu mai mult, a jucat-o cât se póte de bine. (Dela Iași imi scrisese cineva mai de unăđi și imi disce, că Palamariul (Colivescu) nu se pré înțelege, étă greutatea ce e de încungiurat, Comino a reușit förte bine cu acest problem.)

Ne-a venit și o musică militară förte bună, care a acompianat tóte cântările lui Florin. Am primit și o parte din musica (cântările) lui Florin, făcută de Mezzetti, — ci să scii, că acea alcătuită aici (de Fani, Vlădicescu, Lemeș) e in general mult mai frumösă.

Spune-mi cum ț-a plăcut aceea a „Bucovinei“?

Eu te obosesc, iubite Vasilică, dar tu me orbesci, că ochii-mi sânt ticăloși; astăđi și așa mi-i greu a scrie, că eri am petrecut in pat, suferind mult, — pătimesc de nevoia pe care tot tu, teatrul de alaltă eri, emoțiunile și lungimea și căldura lui le cam iritase. Sper, că-i voi să me bucuri și să me mângăi de săptămâna mare cu o scrisöre, subt care condițiune îți doresc sərbători fericite și te salut cu: Christos a inviat! și o pré amicală îmbrățöșare. Nu me uită

al teu

frate și serv

A. Hurmuzachi.

P. S. Binevoesce a salută pe V. Porescu. N'ai primit dela Bucuresci scire despre espedițiunea baladelor?

De-atâte ori...

e-atâte ori, de-atâte ori,
Eu am putut vedé curat,
Că tu ai ochi înșelători,
Că tu ai suflet vinovat.

Dar mintea-mi se cutremură,
Când hănuiam c'al teu amor
Și dulce desmerderea ta
Ar fi un joc amăgitor.

Și te-am iubit cu-același foc,
Ca 'n clipa primului sărut;

Și sama n'am luat de loc
Prăpastia unde-am căzut.

Nu plânge . . . tôte-s însădar!
Cu neputin' atâta rău,
Atâta chin, atât amar
Să 'nvingă vicleșugul teu.

Când scriu aceste rënduri . . .

Când scriu aceste rënduri triste,
Imi arde inima cumplit;
Apoi citindu-le, imi crește
Amarul chin la nesfârșit.

Ah! nu sciu decât 'n astă viță,
Voiu fi atât de fericit,
Ca să citesc aceste rënduri
Cu gând și suflet liniscit?!

1881.

M. Pompiliu.

Deseălecarea a doua a Țării muntenești.

Genealogia familiei Monea din Veneția dela Grigorie vizierul lui Negru Vodă 1185.

(Incheiere.)

Dar unde se dusesese românii în epoca acesta? Fiind că aici nu e vorba de fugirea ori strămutarea voluntară a unor iobagi de pe o moșie pe alta. Regele ne spune că *toți Românii* se dusesese (vniversi Olaci), adică partea cea mai mare, (maximus Valachorum numerus), cum se exprimă Benkő, și aici trebuie să amințim încă odată, că în secolul al XIII-lea puterea principală a Românilor din Transilvania era în Țera Făgărașului. Tot odată regele ne spune, că densusul a ținut consiliu în acesta privință cu toți baronii țării și că a dat un ordin special, ca să întorcă pe români cu puterea, decât nu vor voi să vină de bună voie.

Nu suferă așa dar îndoielă, că aici e vorba de o emigrațiune în massă a Românilor din Transilvania inclusiv a Românilor din Țera Făgărașului și tot odată rezultă, că emigrațiunea principală se întemplantase sub domnia regelui Andreiu adevădat dela 1290—1293, fiind că regele Andreiu ne spune, că densusul a ținut consiliu cu baronii țării în acesta privință și densusul a dat ordin, ca să-i întorcă.

Regele Andreiu constată tot odată în documentul din 1293, că se dusesese și locuitorii din satul regal Szekes.

Dar unde se află satul Szekes?

Mărturisim, că cestiunea geografică ne pare de mare importanță, căci soluțiunea, care am căpătat-o ne-ar oferi o iconă și mai clară despre emigrațiunea românilor, de care se plânge regele Andreiu.

În evul de mijloc sate regale (villae, possessiones regales, praedia regalia) se numiau acele, cari se aflau în circumspecțiunea său teritoriul unui castel regal, dela cari regele avea anumite venituri, și pe cari le consideră, de și fără drept, ca averea sa particulară.

Așa dar și satul Szekes (praedium nostrum regale Szekes) trebuia să fie undeva în Transilvania în apropierea vre-unui castel, care se află în posesiunea regelui.

Și intru adevăr, că peste 29 de ani găsim menționat satul Szekes, ca sat regal și ca dependență a unui castel în partea meridională a Transilvaniei.

Anume la a. 1322 regele Ungariei Carol Robert intr'o diplomă, ce o dase lui Nicolae fiul lui Conrad din Tălmaci, ne spune, că acest Nicolae a restituit re-

gelui castelul Săliscei (Castrum Salgo) din ținutul Sibiiului dimpreună cu nouă sate: Szekes-ulu-săsescu, Omlașul, Săcelul, Orlatul, și cu alte cinci sate românesci, ce se țineau de castelul Săliscei.

Așa dar satul regal Szekes se află în teritoriul Săliscei său în ținutul Omlașului și prin urmare la emigrațiunea din 1290—1293 luase parte și locuitorii din Omlaș.

O singură diferență s'ar păre că există în privința numărului de Szekes-ul săsesc (Zaszekes). Dar în totă Transilvania numai Szekes-ul din ținutul Omlașului (Zekesdorf, rom. Coțea) ne apare ca posesiune regală, numai Szekes-ul acesta vine în diplome în strinsă legătură cu istoria românilor.

Din epoca acesta încôce (1291—1293) Făgărașul apare tot mai mult ca o țară părăsită de Români. La anul 1300 după cum ne relatează cronică Făgărașului, său la anul 1303 după cum ne spune Haner, și în fine la anul 1320 după notele cronicei Oltardine, Făgărașul a fost de nou edificat și fortificat din partea voievozilor Transilvaniei. Așa dar pe la 1300 său pe la începutul secolului al XIV Făgărașul era acum în mâna voievozilor transilvani.

Dar în contra cui se grăbiau regii Ungariei și voievozii din Transilvania să fortifice Făgărașul?

Nu suferă îndoielă, că fortificările se făceau în contra Românilor. În epoca acesta statul Cumanilor din Moldova și Muntenia intrase în procesul de disolvare, și suveranitatea politică începuse să trecă la Români, și Români erau poporul, care ne și apare imediat cu pretențiuni asupra Țării Făgărașului. Așa dar în timpul când Făgărașul a fost de nou edificat și fortificat, principatul țării românesci dincôce de Olt, se vede, că era fundat.

De aici încolo nici o mențiune mai mult nu se mai face despre Țera Făgărașului până la anul 1368 când Vladislav domnul Țării-românesci se intitulează Duce al Făgărașului, era la anul 1372 Voived al Munteniei, Ban al Severinului și Duce al noii colonii a Țării Făgărașului (Vajuoda Transalpinus, Banus de Zeurino et Dux novae plantationis Terrae Fogaras. Fejer, IX. 4. 477.)

Așa dar o epocă de părăsire a Țării Făgărașului nu poate să fie decât între anii 1252—1368, dîcem între anii 1252 și 1368 ca puncte extreme, și acesta părăsire se simte mai înteu la anul 1291, când regele Andreiu transpune Făgărașul în posesiunea magistrului Ugrin; se simte pentru a doua oră la anul 1293, când regele Andreiu ne spune, că a ținut consiliu cu toți baronii țării și a decis să cheme înapoi pe toți românii, său să-i aducă cu forța, decât nu vor voi a se întorce de bună voiă; se simte pentru a treia oră la anul 1300—1320, când voievozii Transilvaniei pun Făgărașul în stare de apărare.

Și dela Vlacișlav încôce, ce e drept, noua colonizare în părțile de sus ale Oltului se simte în toate documentele Transilvaniei.

Începând dela Omlaș și până la Brașov vedem în epoca acesta peste tot locul un fel de expansiune agresivă a elementului român.

Este așa dar evident, că marea emigrațiune transilvană s'a întemplant între anii 1290—1293, er nici de cum pe la a. 1185, după cum ar rezultă din inscripțiunea familiei Monea din Veneția.

Ar rămâne acum numai o singură cestiune de rezolvat, și anume, decât voievodul sub care s'a întemplant emigrațiunea din Țera Făgărașului s'a numit el Negru-Vodă, ori Radu-Negru-Vodă, său poate cu totul altminterlea. Din punctul de vedere însă din care am privit noi cestiunea, persoana lui Radu-Negru presintă acum un interes cu totul secundar.

Cestiunea principală în istoria Făgăraşului şi a Ţării româneşti este, decât se poate admite o descălecăre din Făgăraş în Muntenia, şi acest fapt pe baza documentelor contemporane, este probat, este incontestabil. În secolul al XIII-lea emigraţiunea românilor a fost dela mieđa-nöpte spre mieđa-đi, şi nici decum vice-versa dela Dunăre spre Carpaţi.

Cum rămâne aşă dar cu inscripţiunea lui Ionascu Monea ?

O simplă fabulă, cum a fost dela început !

Negru-Vodă, persöna, care se identifică cu emigraţiunea transilvană, a putut să trăiească în a doua jumătate a secolului al XIII-lea în secolul al XV-lea, însă nici de cum pe la a. 1185, fiind că astăzi scim cu siguranţă, că până la 1252 părţile de sus ale Oltului încă nu erau părăsite de români.

Nobilimea din Ungaria şi Transilvania, înţelegem nobilimea unghurască, mai avea încă şi în secolul trecut vana ambiţiune să pună în fruntea genealogiei familiei, pe cei dintâi descălecători ai Ungurilor, pe câte un principe, împărat sau căţiva eroi din epocile cele mai obscure, şi adese-ori genealogiile aceste fabuloase erau confirmate de regii Ungariei şi de împăraţii Germaniei.

Şi ca să nu mai amintim de alţii, împăratul Leopold I confirmă la anul 1687 genealogia familiei Eszterházy din Ungaria, între ai cărei strămoşi vedem figurând pe Attila, pe mai mulţi monarhi ai Scitiei, şi în fruntea tuturor acestor suverani stă Nimrod primul monarh al lumii.

Acelaşi caracter îl are şi genealogia familiei Monea dela Grigorie vistierul lui Negru-Vodă. (1185).

Noi am publicat mai multe diplome ale familiei Monea din Veneţia, dar în nici unul din documentele aceste nu se face amintire de vre-un act din suta a XII, XIII, XIV, XV, sau XVI, nimic despre cele patru văi, cu păduri şi câmpuri, nimic despre Grigore vistierul Făgăraşului din 1185, care de sigur nici c'a văduţ pe Negru-Vodă.

Tot ce putem admite este numai o simplă tradiţiune, ce va fi existat în familia Monea, că un membru al ei s'ar fi fost vistier sau dispensator la vre-un principe transilvan, cari petreceau adese-ori în castelul Făgăraşului. O astfel de tradiţiune a cercat apoi bătrânul Monea s'o îmbrace în formă mai concretă, făcând genealogia familiei sale în cursul unui lung period de 541 ani, dar pe adevăr istoric această genealogie nu se bazează.

Nic Densuşian.

A cui s'ar fie f'eta cea frumoasă ? !

— Poveste. —

căci

Sciu o poveste mândră şi frumoasă,
S'ascultaţi şi dumnia vöstră ;

Cine-a ascultă, multe a 'nv'etă,
Cine-a dormi, bini s'a odihni.

Eră odată un împărat şi 'mp'ăratul acela eră chiar putred de bogat. Dela s'ore-r'esare pân' la s'ore-apune se 'ntindeau ţerile lui, cele ce numai bijbăiau de comori, er de frumoşe nici visurile cele mai sburdalnice din frageda copilărie.

Câte n'umuri de ömeni duceau lume d'albă sub blanda şi înţel'pta sa ocrotire, nici d'ensul, că-i om cu cap coala, că i se şede, — şi nu cred că v'ar pute spune.

Auđind t'öte astea, cred că mi-ţi crede, că împ'ăratul acela nutria o dragoste atât de fierbinte, că nu

s'a mai pomenit, cătră unica sa fiică. Odor mai drăgălaş n'avea în intinsa sa împ'ărăţie. De r'endul de frumoasă, ruptă din s'ore, şi nu putea să fie nici pe jumătate ca ea ! Pe nume n'o chemă nime, fără numai *f'eta cea frumoasă*. Aşă am pomenit-o numindu-se şi eu şi aşă am cinstea a v'ö povestii şi dumnia-vöstre, cinstiţi boeri şi cinstite boerițe.

* * *

De abia se ridicase f'eta 'n p'er şi peşitorii curgeau ca plöia. Ş-apoi, ce mai drăguţi de peşitori, me rog ! ? Tot feciori de crai şi de 'mp'eraţi, voinici frumoşi şi plini de ad'ncă înţelepciune, că nu te mai puteai sătura de privirea lor !

Incât din partea fetei celei frumoşe, vorba cântecului :

De-ar fi mulţi ca frunđa 'n fag,
Decă nu-i care mi-i drag ;
De-ar fi mulţi ca frunđa 'n vie,
Decă nu-i care-i drag mie !

Se vede că-şi mai aducea aminte despre cele đise de ursitoare, când a v'edut dint'ei lumina s'orelui şi ea !

Bieţii peşitori aşă se dep'artau precum le-a fost şi venitul, adecă s'ar mi trag bine s'ema, ce stau a scöte din gură ! nu se dep'artau tocmai aşă, fără c'o v'apae nestinsă în inimă, lipsiţi însă cu des'ev'şire până şi de slaba m'angăere ce le-o putea da n'adejdea, că doră, doră !

* * *

A đis cineva, nu sciu când şi nu sciu unde, că vorba rea are aripi de sburat. Merge repede ca glonţul. Aşă şi este, scii dumne-vöstră bine. Ş-apoi dec'ar fi ca cum o cump'ără — aşă s'o v'endă, trecă ducă-se, dar apoi nicăiri nu se potriveşte aşă de minunat vorba b'etrână : că se face dintr'un şintariu, un armăşariu. De altcum cu de-al de-acestea, multămită ceriului, că de astă-dată, n'avem nici în clin nici în m'aneacă. Din potrivă despre f'eta cea frumoasă n'am să ve spun de cât lucruri, cari ve pică tronc la inimă. Vestea despre a ei frums'etă n'a remas întră patru p'areţi, fără a străb'ătat până în cele mai îndep'artate unghere ale lumii. Ce đic ? ! A trecut ea peste mări şi ţeri ş-a ajuns până pe t'ăr'emul celalalt. Aşă dar şi vorba bună încă tot mai are câte odată cređare, cu deosebire decât este a se pricepe despre fete frumoşe. Aşă se vede !

De pe t'ăr'emul celalalt, unde-o fi acela ? s'au ridicat trei feciori de 'mp'ărat, ca şi cari nu s'au mai pomenit nici odată. Au auđit ei vorbindu-se pe ici pe colea despre m'ile de farmece prin cari s'ădesce dorul în inimile celor ce au privit cândva faţă 'n faţă, n'urii ei ceresci. Au pornit dar cu g'andul de a o peş pentru unul dintre ei, după cum le va fi scris.

Trebue să ve spun, că cei trei fraţi atât de mult sem'ănau unul cu altul ca trei picături de apă. Toţi trei bălani, toţi trei traşi ca prin inel, toţi trei n'azdraveni. Decă te-ar fi pus cineva, fiind f'etă, s'et' alegi pe unul de bărbat, iţi sta mintea 'n loc.

După ce s'au dus ei, dus, multă lume 'mp'ărăţie. ca Dumneđu se ne şie, că 'nainte din poveste Döme ce de este, etă-i, că sosesc la curţile împ'ăratului celui cu f'eta cea frumoasă.

Cum au privit feciorii de 'mp'ărat faţa cea de o sută de ori mai curată de cât néua, a fetei celei frumoşe, îndată au simşit, că inima le bate mai repede şi că o iubesc cu dragoste ferbinte. F'eta nesimşitöre încă n'a remas ; fără simştea o nelinisce plăcută.

Dar rogu-ve ! Care din ei s'o iee şie-şi de soşie şi f'eta erăşi după care s'ar m'ergă ? !

Culegătoare de zdrențe.

Eu nu pot crede, că ei ênșiși v'ar puté lâmuri a-cêsta întrebare, dar apoi eu, care-s numai un éc'asă, lasă-me să te las; cumu-i vorba.

Nu se pôte spune, câtă nedumerire intrase in su-fletele tuturor!

Decă feciorii de 'mpêrat erau niște omeni de tôte țilele, ca de-al de noi, te miri ce se putea întâmplă! Așă cum se găsiu, cu mintea còptă și aședată, au chibzuit să lase să arate sôrtea, ce-i și cum. E bine așă, că din ce ai să pățesci, să peri măcar, și nu poți cărni in laturi. Așă este firea lucrurilor și pace!

Le-a fost dar înțelesul așă fel ca să cumpere la un bălcu, ce avea să se facă peste câteva țile într'un oraș cale de trei țile, să cumpere ȃicând așă puul tîrgului. Care va nimeri un lucru mai scump, mai frumos și mai folositor, acelaia să fie fêta. Fêta in contra nu s'a pus nici ea, pentru că nu sciea nici ea cum să facă, decă-i vorba să se mărite după pofta inimei sale.

* * *

Cei trei feciori, după ce ș-au luat țiuu bună dela fêtă și dela întreg nêmul împêrătesc, se pun la drum și hai, hai, ți de vêră până 'n sêră, ca e lungă, să le ajungă.

După ce-au mers ei tocmai cât au rebuit êtă-mite, că și sosesc in orașul cu bălcu și trag la un birt de frunte, care le și eră 'n cale. Aci, pe cât am putut eu vedé, eră vin de bômbe grase și crișnărița frumôsă; vorba cântecului.

Lucrul cel dintêi le-a fost, că ș-au pus la cale iadul cel de gură, Dòmne értă-me, că alteum ce să ȃic și să nu greșesc, când tot i dai și tot n'o mai veđi sătulă.

Cine scie cum s'a făcut, de crișma aceea se găsiu tocmai, unde se 'nerucișeză ulițele?! Ei dar fac invoirea ca de aci să se despartă, mergênd fie-carele pe una din ulițe ș-apoi aci să le fie întâlnirea din nou, după ce vor fi tîrguit, care ce-a voit. Bine.

Ca ômeni cu frica lui Dumnețeu, au țis câte un Dòmne ajută, ș-au făcut câte trei cruci, și mergi, care 'ncătrău. Ulițele erau drepte și curate ca și casa, unde-i nevêsta voinică și iubitóre de curățenie.

* * *

Cum mergea fratele cel mai mare pe ulița ce-i venise lui, aruncându-și privirea acum in drêpta, acum in stânga, êtă, că dă cu ochii de un grec, ce ducea 'n spate o oglindă făcută 'n tôte fețele, êr cadrele numai aur, și mîrgăritare și petrii scumpe. Te puteai uită la sóre, dar la ea nu.

Tîrgul eră cam greu de făcut, căci omul ceruse o sumă de bani de să te pázescă Dumnețeu să nu fi nevoit a cumpêră! După ce află feciorul de 'mpêrat, că oglinda este fărmedată, încât pe cine doresci pe acela-l ai dinaintea ochilor, nu mai ȃice nici un cuvênt, făr scôte un pumn de galbini de cei zimțit din șerpariuł cusut cu fluturi de mêtasă, pe care-l avea încins in giurul seu și-i pune 'n brânca grecului. I mai dă un pumn de ei, pe de-asupra ca cu o cale să i-o și ducă pân la birt.

Aci cum sosesc, se uită, că ôre ce va fi făcênd fêta cea frumôsă! Aceea, fêta, se află 'n grădină și-și făcea un mănunchiu de flori de cele ce-i erau ei mai dragi. Acum rupe un bobocel drăgălaș de trandafir, acum o garófă de cele cu flôrea plină, apoi, mai ochiul boului, mai tãmăiță și viole și mai scie și ea ce. După aceea le aședă frumos in mănunchiu, punênd printre ele frundă 'ncrestată, de mușcată, le lègă apoi cu un lung fir din pèrul ei in fața aurului, și după ce le amirosă, le anină lângă salba de gălbiori. ce-o avea la gâtul ei alb ca și cașul, ba și mai bine. Apoi s'a pus

ș-a trăgănat o doină de ale nòstre romănesci, care-ți pètrund până 'n adâncul sufletului. Feciorul de 'mpêrat se află din cale afară mulțămît cu aceea, ce cumpêrase. „De bună sêmă, — ȃicea el in mintea sa, — fêta are să fie a mea, căci de unde să nimerescă frățini mei ceva asemênător oglindei, pe care am cumpêrat-o!“

Intr'aceea fratele mijlociu dă de un om, carele ducea 'n spinare, ca să ȃic așă, o șeuă. Dar, ce fel de șeuă, me rog?! Tot ce ve pôte trece prin minte este o nimica mare pe lângă aceea, ce eu am să ve povesesc. Nu se vedea alt-ceva, pentru că nu eră cu puțință, de cât catifele, mêtăsuri, flori de aur, numai lamură, mîrgăritare și adimanturi. Acestea-ți viniu să cređi, că-s niște ochi de bălaur, așă străluciau de minunat!

Feciorul de 'mpêrat s'apropie de om și din două vorbe tîrgul se face. Ce minune, când scii, că de bună sêmă șerpariuł n'are să te dee de rușine!?

Dar apoi bucuria feciorului de 'mpêrat, când află că șeuu este fărmedată. Anume, unde-ți sbôră cugetul, acolo te și afli indată ce te pui pe ea!

— Așă ceva să fi putut cumpêră și frățini mei, nu se pôte, — așă chitiu in sine feciorul de 'mpêrat — pe lângă aceea și grecul încă tot așă ȃise, — deci fêta numai a lui pôte să fie.

Intr'aceea, fratele cel mai mic, cum merge pe uliță, de ce dă? Êtă că un om duce un mēr de vîndare. Multe mere frumòse se vor fi făcut, de când pămêntul ăsta aședat pe ape, dă røde imbelșugate; nu pot crede inșê odată cu capul — și numai acesta-l am — c'a mai rodit pom — mēr cum eră acela, de care ne este vorba! Obrajii cei mai frumòși, mai frageđi și mai curăți ai unei fete tinere, sînt nimic — pot ȃice — pe lângă pelița cea drăgălașă a mêrului acela. De mare încă eră așă cât un butoiș mai de rënd. Trebiu să-ți lasă gura apă! Inima ce-o am, vede, că nu grăesc pleve! Incât pentru mieđ, ve rog numai să luai sêma la povelte, ca și care nu mai este!

Dar scii una?! Me 'ntorc êr și ȃic: Un mēr să fie, cum să fie și tot numai un mēr rămâne. Așă se vede că și feciorul de 'mpêrat de aceea numai a putut să ajungă atât de anevoie la tîrg, că pentru un mēr i-a fost ôre-cum, să lapede atăta sumădenie de bani, căți cerea și omul acela. Ce-ți place nu-i scump, de aceea și feciorul de 'mpêrat, cum ar fi putut să se despartă făr de mēr?!

Inșê vorba cântecului:

După nor vine senin,

altcum nici că se pôte, credeți-me.

Când aude feciorul de 'mpêrat, că cine gustă din el cât de puțin, să și face, cât bați in pălmi, mai sâ-nêtos și mai voinic încă de cum a fost cândva, mai că eră să iase din pele de bucurie, sciiind din capul locului, că fêta cu el numai are să-și rôđă cogile. De unde, me rog ar fi putut află și ceialalți un lucru atât de minunat?!

* * *

Pe când s'a întors și fratele cel mai mic la birt, ceia odihniseră hăt bine și de gură încă se 'ngri-giseră.

Eu nu sciu, ce să mai ȃic și de lumea asta!

Feciorii de 'mpêrat, frați dela un tată și dela o mamă și tot nu-și descoperiau tainele lucrurilor pe cari le cumpêraseră.

Pe fratele cel mai mic, se vede cu o inimă mai deschisă, l'a luat gura pe dinainte ș-a măririsit, că

etă, ce fel de puteri tămăduitoare are mărul lui. Atunci și cei doi, ca să nu rămână mai pe jos, descoper și ei, cea că 'n oglinda ce-a cumpărat-o poți privi ori pe cine-ți dorește inima; cesta, că șeuă lui te duce iute ca gândul ori unde ț-ar fi pofta, chiar și pe tărâmul celalalt. Se minunau și ei de farmecile, ce băgară de seamă, că le au puiurile tîrgului de ei cumpărate, feta însă, susținea fie-carele, că numai a sa pôte ca să fie. De bună seamă, că fie-care trage spuza pe turta lui, — vorba ceea.

Până să mai umble crișmărița încôce și 'ncolo, ca să gătescă ceva de ale mîncării și pentru fratele cel mai mic, și feciorii de 'mpărat, hăi să vedă, că ce mai face feta cea frumoasă?!

Vai de omul cu inima simțitoare!

Au ramas inmărmuriți de aceea, ce-au vădut in oglindă!

Feta cea frumoasă, galbănă, ca o făclie de cîră de cea curată, eră pe un pat așternut cu flori și cu lumina 'n mână, trăgea de mörte. Preoți evlavioși și plini de sfințenie, cu pletele ninse, innăltau cătră Dumneđu, bunul Părinte al tuturor, rugăciunile lor sfinte. Și rugile lor eșite din inime curate ca aurul lămurit, au pētruns până la cer. Durerile fetei se mai alinau și cēsul morții i eră mai puțin amar. Nu mai resuffă, de cât fôrte rar.

Sărmanii ce părinți, cari au născut-o! Stau bieții de ei lăngă patul fetei cu ochii acum secați de lacrimi. Mai bucuos ar fi murit ei de o mie de ori, de cât s'o vedă pe ea chinindu-se și murind, când lumea-i mai dragă și viața mai zimbătoare!

Déc' aș dice, că n'au făcut totul pentru a o scăpă, aș fi nedrept și Dumneđu m'ar pedepsi, ca pe un fără de lege ce-aș fi. Numai sufletul din ei nu l'au dat, pentru că n'a fost cu puțință, incoala tôte să fie a le aceluia, care ar puté-o ridică. Dar și doftorilor celor mai iscușiți, cari cunosc firea tuturor buruenilor, și le stătuse mîntea 'n loc! Acum ved și ei, că doftor este bunul Dumneđu, care ne ține pe pămēnt, dela el avem viață, sănătate și tôte cele lumesci, ba și sufletul din noi. Când te chiemă el, toți doftorii din lume să țină de tine și trebuie să pleci. Muerile cele iertate și pline de 'nțelepciune culegeau drețele, dau cu bobii, stăng la cei cărbuni, tôte însă fără folos.

— Să nu pierdem timpul cel scump, făr hai să ne grămadim, cum vom puté, pe șeuă mea și să sburăm pân'acolo! — dice fratele mijlociu.

Așă și făcură. In clipita cealaltă erau lăngă patul bolnavei. Feta cea frumoasă își ținea ochii mai tot inchiși. Auđind glasuri străine și i-a deschis. Cum vede pe feciorii de 'mpărat cu fețele cernite lăngă patul seu și-i inchide din nou și inchiđendu-i doue pēreute limpeđi de lacrimi ferbinți au țisnit pe obraji la vale. Arđe-te focul și para, mörte de tine, că mult mai poți fi amară!

Fratele cel mai mic iute ca fulgerul taie o fălioră din mărul seu, pe care o dete împărătesei cu rugarea s'o pună 'n gură la fetă. Cum s'a făcut asta, ca și când i-ai fi luat cu mână.

Vedēnd eu bucuria nemărginită ce cuprinse pe toți locuitorii împărăției aceleia, am đis in mîntea mea: „Dómne, ce bine e, când omul purtāndu-se cum se cuvine și nefăcēnd nimerui nici un rēu, este iubit și cinstit de toți! De suferi, sufer toți cari te au la inimă, de te bucuri și ei. Altcum, intrégă viața nu plătesce un baraboiu, c'atāta nu-i mult!”

Tôte ca tôte, dar a cui să fie feta cea frumoasă?!

Că tēcă, că pungă, că una, că alta, câte capete atātea judecāți.

Cei trei frați așă fel judecā :

Cel mai mare đice, că feta are să fie a lui, după ce decă n'avea el oglinda aceea, in care să privescă și să afe, că ea e pe mörte, nici șeuă nici mēr nu foloșă chiar nimic. Feta cea frumoasă se ducea pe aci 'ncolo cu scānduri pe cealaltă lume și ei rămāneau cu inimele rānite . . .

— Ce folos, — i taie vorba fratele mijlociu, — c'am vedut, că feta mōre, decă n'am eu șeuă, care să ne ducă iute ca gândul la patul ei. Și mărul cestuia ancă de geba-l avea!

Acum s'amestecă 'n vorbă și fratele cel mai mic :

— Insēdar vedeam noi, că feta mōre, insēdar veniam lăngă patul ei, decă nu-i mărul meu, cu care s'o vindecām. Asta de sine se pricepe și eu nu me pot din destul miră, cum voi, cari sūnteți mai copti la mîntea, lungiți atāta vorbă despre un lucru atāt de lămurit! De altcum aci — pare-mi-se — feta are să judece cu ințelepciunea, ce i-a dat-o Dumneđu, care din noi are să fie soțul ei, căci tôte ca tôte, dragoste cu sila nu s'e pôte. Așă dar, să nu mai indrugām atāta la verđi și uscate, făr să mergem inaintea fetei, aceea s'a fost dus in casa unde-și avea scumpeturile, pe ea s'o rugăm să judece și noi trebuie să ne plecām capetele.

Frātinii cei doi au ramas muți ca peșcele.

Feta cea frumoasă — intrebată fiind — își deschide gurița sa cea drăgălașă și cu glasul-i āngeresc rostescē niște vorbe pline de adāncă ințelepciune!

„Toți trei aveți partea vōstră de bine la a mea insānētoșare. Asta este bine și cu dreptate să fie sciută. Eu ve mulțāmesc din suflet pentru asta. Incāt pentru māritiș este judecata mea așă: „Fratele cel mai mare și cel mijlociu își au lucrurile cumpărate intregi intregute și prin urmare prețul lor nu le-a scăđut de loc, pe atunci mărul cestuia este inceput și deci mai puțin vrednic. Cred, că puia de om nu s'a gāsı, ca să cuteze a-mi intōrce vorba. De aceea aflați, că fratelui cu mărul inchin inima mea pe vecie!”

Toți trei feciorii, capete plecate inaintea judecāții fetei de 'mpărat, căci vorbele ei erau curate ca rađele sōrelui și pline de judecată drēptă.

De altcum sciu și frāții cei mai mari, că

Lumea-i mare, fete-s multe,
Și mai mari și mai mērunte,
Ș-or luă care-s de frunte!

Am mai vedut ospete și eu ș-am ascultat și vornici cu guri durăitoare căroră, cum e vorba, le umblă limba 'n gură ca 'mbălcu 'n șură, așă ceva însă de când port capul int're urechi! Câte picioare de scaun și câte tălpi de sanie se vor fi ucis la uspețul acela, nu pot sci, că-i de mult. Atāta-mi aduc aminte, că numai din ridiche și s'au gătit patru felii de māncări: rasă și nerasă, cute și fālă. Șapte đile de-a rēndul din chef și voie bună n'am mai slăbit-o. Mi se tociseră tălpile la picioare de jocul cel mult. Dela o bucată de vreme, vedēnd, că me omōră cu omenia, me dau la umbra unui vraf de clătite cu brānză, că mi-i bucata și 'ncep a face din fālci pān nu mai pot. Me pun apoi și-mi spěl gātul c'o cofă de vin mai vechiu de cum eră moșumeu, când ș-a dat ortul popii.

Ce se va fi mai intēplat după aceea nu mai țin mîntea, pentru că obosit din cale-afară, cum me gāsiam, m'a furat un puia de somn, din care când m'am deșteptat uspețul s'a fost spart și ei nici n'au băgat de seamă, că picasem in'r'o olă spartă

Și ve spusei povestea tōtă;
De mi-ți scōte cu vr'un cuiu,
Alta sciū ca să ve spui.

Gr. Sima a lui Ion.

Bibliografie.

„ISTORIA LITERATUREI ROMÂNE”, în usul tinerimei studioase, de Ioan Lăzăriciu, profesor. Sibiu. Tipăritul și editura lui W. Krafft, 1884.

Dl Lăzăriciu, profesor în Deva, și autorul „Elementelor de poetică română” prezintă publicului sub titlul de mai sus: a doua carte, compusă pentru tinerimea școlară.

Fiind de mare importanță propunerea literaturii naționale în școlile noastre; și de altă parte, fiind cunoscut că până astăzi abia avem tipărite vr'o 2—3 opuri, cari s'ar putea da în mâna școlariului spre a-și câștiga barem cunoștințele elementare despre literatură: cartea dlui Lăzăriciu este binevenită, și trebuie să-i fim cu recunoștință pentru interesul real, ce-l poartă școlii și literaturii românești.

Cartea, a cărei preț nu ni se spune, are un format și tipărit frumos. Ea cuprinde o prefațiune și 174 de pagini cu materie istorică, ce se împarte în 5 perioade ficsate printr'unele evenimente mai mari, analog cu perioadele istoriei bisericesti și ale celei profane, anume:

periodul I dela formarea limbei române prin coloniile lui Traian până la scoterea ei din biserică (105—1054);

periodul II dela introducerea limbei slave până la scoterea ei (1054—1642);

periodul III dela reintroducerea celei române până la prima gramatică română (1642—1780);

periodul IV dela 1780 până la reintroducerea literelor străbune (1860); și

periodul V cuprinde: înflorirea literaturii române (1860—X).

Impărțirea aceasta în perioade este mai potrivită decât împărțirea după secole, precum este d. e. a istoriei literaturii de I. G. Popescu, introdusă mai pretutindenea ca manual pentru școlari. E mai potrivită pentru aceea, că școlarii țin mai bine în minte perioadele, er secolele, fiind mai multe la număr, le confundă unul cu altul vorbind într'un secol despre scriitorii celui alt. O știu acesta din experiență proprie.

Lucrarea manualului peste tot e corespunzătoare, căci fie-care scriitoriu, mai ales în partea biografică, e tratat pe scurt, și numai despre puțini ocur tratate mai lungi, despre aceia adecă unde nu se putea vorbi mai pe scurt. Prin atare procedură autorul, în loc d'a îngreună tinerimea cu nume, ani, și felurite numiri fără număr, a înlesnit învățarea, și i-a dat ocaziune memoriei ca să conserve ceva mai mult material pentru viață, din studiul plăcut al literaturii naționale.

Aceste dișe în general, me voiu reporiță puțin și în special asupra cărții dlui Lăzăriciu.

Eră bine ca, după formarea și stabilirea limbei române, autorul să fi arătat într'un punct separat și: dialectele limbei noastre în deosebitele țeri locuite de români; er din aceste dialecte să fi prezentat câteva cuvinte ori șire, seu barem să fi făcut caracteristica lor pe scurt, ca astfel și despre aceste să aibă școlarii o mică iconă naintea ochilor.

Scopul istoriei literaturii fiind nu numai a 'nșiră pe scriitori și scrierile lor din deosebite timpuri, ci și a face cunoscute școlariilor materia și forma scrierilor, adecă modul de cugetare și limba: ar fi fost tare bine dacă autorul intercală în text, din isvorele ce le-a avut a mână, câte un specimen scurt (precum a făcut la pagina 43—46), ori adăugea la capătul cărții o mică crestomatie literară, măcar dela scrii orii vechi, și peste tot dela cei mai însemnați.

Motivez acesta dorință cu aceea, că institutele nos-

tre de învățământ — pe cât știu eu — nu pré au biblioteci, (Durere! Red.), în cari tinerimea să pôtă găsi tôte crestomatiile, antologiile, și alte opere, ce s'au tipărit până astăzi, privitoare la istoria literaturii române; er o crestomatie generală (de pe tôte timpurile), ce s'ar putea procura mai ușor, încă nu avem până astăzi. Așa dar totul, din ce ar profita tinerimea, ar fi o istorie a literaturii, care să cuprindă și specimenes din osebitele scrieri, precum am diș.

Până când însă vom ave atare istorie a literaturii, vom întrebuiță pe lângă cartea dlui Lăzăriciu: „Fragmente din autorii români vechi și moderni” de C. S. Stoicescu. Așa ne vom ajunge binișor scopul.

Intre Musele cunoscute ale diferiților scriitori, mai trăiesce în literatură și o Musă necunoscută, un geniu ce lucră vecinic: primăvera în codru verde; véra la secere; tómnă la cules de vii, și érna în ședetori. Acesta Musă, acest geniu neadormit a creat: *poesia poporală*.

Valórea cărții dlui Lăzăriciu se rēdică prin aceea c'a făcut loc și literaturii poporale, deosebit poeziei, între celelalte scrieri. Astfel rodirile ei se ivesc amintite ca niște mărgăritare scumpe în fie-care period; ba sunt reduse la anumite timpuri istorice, după cum poporul și-a cântat: viața religioasă, vitejia, cavalerismul, veselie, suferințele și alte simțeminte ori întēplări.

Datinile și credințele încă sunt pomenite alătura cu poezia poporală, ca o proprietate ce împreună cu limba și originea constituiesc naționalitatea poporului român.

Cu privire la datele biografice, peste cari am trecut numai repede, amintesc doue erori, ce-am observat, anume, că: dl Iosif Vulcan nu e născut în Letamare, ci în Holod (Biharea); er dl Vasilie Bumbac nu e de present redactor la: „Aurora Bucovinei”, ci fratele seu dl Ioan Bumbac e redactor, la „Aurora Română”, nu a Bucovinei.

De asemenea am observat că între scriitorii periodului V nu se face de fel amintire despre fericții: Andreiu Șaguna, dr. Iosif Hodoș, dr. Ioan Meșota și dr. Ioan Al. Lăpēdat, precum și despre unii scriitori mai bētrâni, aflători încă în viață, cari trebuiau preferiți unor mai tineri.

După aceste, mai rămâne a vorbi ceva și despre limba cărții. În genere e destul de frumoasă românească. Tocmai de aceea însă nu se pot trece cu vederea unele greșeli ce, repetându-se, ar schimosi limba.

Așa este d. e. cuvēntul *prefațiune*, pentru care avem: *prefață*, *pre-cuvēntare*, *pre-vorbire*. Peste tot, cuvintele românești terminate în *țiune* prefăcut în *ciune*, mai ales decât se pronunță la capēt cu: *nye*, (? Red.) sânt fôrte urite. Nu pentru că ele în sine cu formațiunea lor ar fi urite, ci pentru că mai toți le pronunțiam réu. Er acesta pronunțiere cacofonică, usitată pe la noi, a născut o altă cacofonie la frații „Direcției noue” din România, unde mi se pare spre a satirisă vorbele noastre cele fără număr fabricate cu: *țiune* = *ciune* = *ciunye* — au început a dișe d. e.: rație, perfecție, obiectie, reformatie (în loc de: rațiune, perfecțiune, obiectiune, reformatiune), etc. și ca să ne pôtă bate și mai tare, ori dora spre a ne îndemnă să ne lăsăm cu totul de o formare necorectă a vorbelor și de o pronunțiere rea, au introdus: *ocasiia*, *discusiia* și *discuția*, *revisiia* și *provisiia* (în loc de: *ocaziune*, *discusiune*, *revisiune* și *provisiune*) etc.

Etă dar unde am ajuns cu limba scriitorilor; și d'aceea trebuie să ne ferim de cacofonii, ca să ne rămână limba neșce românească. Deosebit, vorba: *prefațiune*, de ar pronunția-o cineva ori și cum, nu sună frumos, și putēndu-se înlocui cu altele mai sonore și plăcute, nici n'avem trebuință de ea.

Neologismul: *literet*, ce ocure pe pagina 30, 31 etc. încă se pare de prisos când avem pe învechitul *alfabet* convențional.

O mică eróre se pare a fi și 'ntr'aceea că autorul întrebuițează pré des conjuncțiunea: *ci*, la începerea punctelor din text. Conjuncțiunile peste tot sânt atari vorbe neflecsibile, cari légă părțile homogene ale unei propozițiuni, ori légă pe însê-și propozițiunile. Rolul lor principal deci este al legării. Și chiar pentru aceea nu le putem întrebuița pe toate ori și unde. Mai ales unele conjuncțiuni *causale*, unele *comparative*, și *adversativa*: *ci*, vin în categoria celor, cari după firea limbei nu permit a se întrebuița ori și când. Întrebuițarea desă și corectă a conjuncțiunii: *ci*, se face d. e. astfel: nu eu, ci el a fost.

Cumcă bate la ochi întrebuițarea conjuncțiunii: *ci*, în cartea autorului, voi spune că ea ocure la începutul punctelor — pe cât am putut notă — la paginile: 10, 13, 14, 16, 18, 19, 25, 30, 31, 33—35, 38—40, 51, 52, 59, 61, 100, 113, 122, 124, 128, 133 și 155, mai totdeauna fără destulă rațiune gramaticală, *ci* putându-se înlocui cu altele, precum: *dar*, *însă*.

Cu un fel de concordantă, ce precum se vede este o imitațiune a dlui autor, întocmai ca și întrebuițarea conjuncțiunii *ci*, încă nu se pôte învoi gramatica românească. Așa d. e. la pag. 5 se dice: „țera lui fură străformată”; la pag. 11: „cât de tare se lățiră creștinismul”; la pag. 13: „Bulgaria la început cădură sub supremația Romei”; la pag. 31: „peste 4 ani se resculară Bulgaria” etc.

Mai departe la pag. 11 se dice: „*ensuși* Roma”; la pag. 14: „*ensuși* preoții Salilor” etc.

Felul concordanței prime este un solecism de prin părțile Sătmarelui, analog solecismului de concordantă din părțile Brașeului: „ei merge cântând”, „mulți s'au de vorbind” etc. Al doilea fel este o concordantă întrebuițată adese-ori de jurnalele din România, despre cari este știut că nu dau mult pe forme de aceste și pe ortografie, ci pun pond mai ales pe materialul propozițiunilor, prin cari își exprimă cugetările.

Amândouă felurile amintite de concordantă însă sânt necorecte, negramaticale, și necum în școlă, dar nici în graiul de toate țările nu trebuiesc imitate. Și de le-ar imită publicul, omenilor de școlă nu li-i permis a face acesta.

În fine ortografia. Aceasta nu o pot apreția altcum, decât că: e fără nici un sistem. Ea nu merge paralel cu cartea autorului, a tinde tot atât de mare ajutoriu tinerimei școlare prin: înlesnirea scrierii limbei, ca și a studiului literaturii.

Autorul trebuie să pună în mâna școlărilor o carte didactică cu sistem ortografic. Și fiind că esperința a dovedit, că nici sistemul limbei istorice adecă etimologismul, nici cela al limbei tradiționale poporale adecă fonetismul curat, nu duc la scop, ci sânt păgubitoare învățământului: dl autor avea să presinte în cartea sa: ortografia strictă academică, care impacă cele 2 sisteme contrare, arătându-ne încă odată mai mult că adevărata cale este cea de mijloc, pe care ne-a croit-o înaltul areopag de științe.

La noi, în privința ortografiei este astăzi o anarhie dintre cele mai nepomenite și condamnabile, cu deosebire de când Academia română a stabilit principiul: *fonetismului temperat prin necesități etimologice*. Fie-care scrie cum vrea. Mai nainte diceau că n'avem ortografie stabilă de Academie. Acuma avem, dar nu vreu omenii s'o primescă, dicând unii că nu e perfectă, alții că nu o ține nici Academia care a făcut-o.

Adevărul însă nu-i chiar așa. Dacă ortografia nu-i perfectă, se va perfecționa ca toate lucrurile omenesci și

ca și legile ce le fac pentru regularea referințelor sociale. Dacă er cineva doarece să se convingă că ce ortografie întrebuițează Academia, poștească și caute lucrările ei mai noue, căci acolo va afla ortografia stabilită de sine însăși.

Pe lângă aceste, fiind că în toate școlile din România s'a introdus deja prin decret oficial aceeași ortografie (veți „Monitorul” nr. 61 din 1881), de ce ore se nu primim noi de bun ceea ce s'a aflat de bine a se introduce în școlile a 5 milioane de români? De ce se nu vom noi odată unitate în scrierea românească?!

Doresc din inimă, ca opera dlui Lăzăriciu să ajungă mai multe edițiuni, să o vedem în ortografia unică competentă a Academiei române; er pe aceia cari încă până astăzi n'au primit-o, să-i vedem convinși pe deplin de adevărul, justețta și utilitatea ei pentru școlă și pentru unirea în scriere a tuturor românilor!

Atanasiu Tuducescu.

Culegătorea de zdrențe.

— Veți ilustrațiunea de pe pagina 41. —

Orașele mari au multe particularități, cari în alte orașe mai mici nu se pré găesc. Dintre acele orașe în deosebi Parisul și Londra ofer privelescile cele mai curiose. Lângă splendorea orbitore, aflăm în ele tot-odată și miseria cea mai mare.

În ambele orașe sânt mulți omeni, cari trăesc numai din culegerea de zdrențe, ce găesc aruncate pe strade. Amară existență! Și totuș încă nici de asta pâne nu se pot bucură în linișce. Tocmai acuma cetim în țările politice, că poliția din Paris a luat măsuri energice în contra culegătorilor de zdrențe. Acestia au ținut adunări, protesteză, dar însădar.

Ilustrațiunea din nrul presinte înfătoșeză o culegătore de zdrențe din Londra. O copilă tineră și frumoșică e acesta. De demineța până séra, ea umblă pe strade și culege ce găsesce, ce aruncă alții, ce nimenui nu-i mai trebuiesce.

Din strade înguste și murdare, ea ajunge în strade largi și pompoșe. Pretotindene o insoțesce aceeași simțire.

Ba nu! La vederea bogăției, tresare și inima ei. Êtă-o că se opresce înainte unei prevăli strălucite, zăresce oglinda mare, iute își pune jos corfa și de! — și dânsa e femeie — privesce în oglindă să-și vedă și ea trăsăturile feței sale.

Ilustrațiunea o înfătoșeză tocmai în momentul acesta.

I. H.

C u g e t ă r i.

— Și inima cea mai rece își are timpul ei. Chiar măracinii infloresc.

— Stofa sufletului nostru e môle și cu înlesnire primesce întipăriri; dar cea dintăiu întipărire nu se mai șterge.

— Viēta de primă-veră pôte să fugă cât de răpede, ea tot ne lasă o parte din ce are mai bun, ș-a ne aduce aminte de ea cu atâta plăcere nu este a perde totul.

— Véra ori-cărui om este ca a săténului, timpul muncii ș-al oboselelor.

— Pentru a fugi de învălmășagul pasiunilor, căsătoria c'o femeie bună este un port în mijlocul furtunei; dar căsătoria cu o femeie rea este o furtună în mijlocul portului.